

Nekrológ

HORVÁTH IVÁN (1947–2024)

Iván, a tanárom

HEGEDÜS BÉLA

HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont
tudományos főmunkatárs

hegedus.bela@abtk.hu

ORCID 0009 0002 7145 3763

■ Horváth Ivánt közvetlenül az Irodalomtudományi Intézetben eltöltött évei után, 1993-ban az ELTE-n első éves hallgatóként ismertem meg. Tehát nekem ő mindekelőtt a tanárom. Nem egy tanárom a néhány kiváló tanár között, hanem, némi véletlen folytán is, *a tanárom*. Vagy, ahogy ő írta magáról: az *öreg* tanárom. Mindmáig büszke vagyok arra, hogy néhányunkat a kilencvenes évek óta *Iván-tanítvány*-ként tartanak számon. Persze tudom én, hogy több generáció is ekként tekint magára, ekként nevezetik, ami a tanár Horváth Ivánt ismerve egyáltalán nem meglepő.

A legelső dolog, amit megtanított nekünk: csak lelkesedve szabad bármivel foglalkozni, mert csak ez okozhat örömet. Teljes természetességgel tekintett minket kollégának, ami számomra eleinte meghökkentő volt. Nem sokkal később már természetes. Tekintélye volt előttünk úgy, hogy hamar megtanította, hogyan nem kell vele mindenben egyetérteni. Utólag belegondolva, ezt nem is kellett tanítania, egyszerűen ilyen volt. Nekem viszont meg kellett tanulnom ezt.

„Hajlandó ön két hét alatt vakon tíz ujjal megtanulni gépelni?” – szegezte nekem a kérdést az általam akkor még mással összekevert Horváth Iván 1993 szeptemberében, életem első napján az egyetemen. Ritka pillanat, amikor az ember gyors válasza kényszerül, tudja, hogy az a válasz befolyásolja a későbbi életét, és egyúttal a jó választ mondja. Megtanultam két hét alatt gépírni. A második órán (proszeminárium) megkérdezte, hogy mi lesz a szakdolgozatom témája. Válaszoltam („Kalmár György? Nagyon sötét figura, nagyon jó!”), s a téma végül a disszertációm alapja lett. Az *Iván-tanítványság* formális kerete az egyetemen a kilencvenes években a *Nem arisztotelészi poétikák a reneszánsztól a felvilágosodásig* nevű szakszeminárium volt. Az eredeti elnevezés szerint: ...*a barokkig*. A kedvemért változtatta meg.

Literatura 50 (2024) 2

Iván soha nem volt öreg.

1996-ban végre sikerült hozzájutnom – a korábban már természetesen ismert és olvasott – *A vers* című könyve egy példányához, amit dedikált nekem. Sosem felejttem el, még a bölcsészkar korábbi épületében, talán az ottani szobájában, tollat kerestünk, és megmagyarázhatatlanul egyikőnkénél sem volt toll. Talált egy ceruzát, azzal írt pár sort a könyvbe. Akkor, diploma előtt még szigorúan magázódtunk, s talán érthető, hogy büszkeséggel töltött és tölt el ma is, hogy barátjaként nevezett meg, egyúttal további sikereket kívánt kutatásaimban. Harmadéves voltam ekkor. „Szeretettel, öreg tanára, a szerző” – írta ’96. szeptember 27-én. A *Magyarok Bábelbent*, 2000-ben [!], immár tegeződve, szintén „öreg tanárod”-ként ajánlja. Mindez nem csak a mából visszagondolva meghökkentő kissé, hiszen ’96-ban Iván fiatalabb volt, mint én most, de emlékszem, akkoriban is elgondolkodtam rajta, talán 2000-ben szóvá is tettem. Az életkori különbség ellenére soha nem tekintettem rá „öregként”. A tanárom volt, aki öregebb, mint én.

Alapvető igénye és elvárása volt, hogy a dolgokról és főleg az irodalomról igyekezzünk a megszokotthoz képest másképp gondolkodni. Hogy irodalomtörténetet, irodalomelméletet, filológiát művelni nem csupán azt jelenti, hogy az autoritás elve alapján csiszolgatjuk a ránk hagyományozott építőkockákat. Azon kevés, általam ismert ember közé tartozott, akik tényleg hittek abban, hogy a dolgok megváltoztathatók, jobbra tehetőek, ezért már nagyon korán a korai, még minden értelemben optimista felvilágosodás képviselőjeként tartottam számon. Derűs volt és nem félt, és nem azért, mert tévedhetetlennek tartotta volna magát, egyáltalán nem, hanem mert hitt a párbeszédben, a dolgok újragondolásában rejlő erőben. Bátran, nem magyarázkodva cáfolta akár önmaga korábbi gondolatait is. Ne féljünk attól, ha tévedünk, és örüljünk annak, ha megcáfolnak minket. De csak abban az esetben, ha korábban mindent megtettünk az igazságunk bizonyítására. A mindebben rejlő ellentmondás feloldására azt a lényegében cáfolhatatlan magyarázatot adta, hogy legkésőbb a reneszánsz óta képtelenség MINDENT elolvasni, értelmezni, ezért kénytelenek vagyunk kutatásaink során a lehető legalaposabbak lenni („Hogyhogy nem értesz hozzá? Hát akkor tanul meg!”), de egyúttal mások eredményeire, akár cáfolatára is hagyatkozni. Élünk legalább a bábeli könyvtárban, ha már teljes befogadására nem is vagyunk képesek. Ő ott élt, nem véletlenül dedikálta nekem *onnan* a Bábel-könyvét.

Öreg tanárom a kevés ember egyike, aki valós hatást gyakorolt az életemre, a pályámra. Biztos vagyok benne, hogy sokan vagyunk ezzel így. A magyar irodalomtudomány is sokat köszönhet neki: ő sem hallgatva, sem olvasva nem volt soha unalmas, és ez már önmagában sem kis teljesítmény.

Furcsa és fájó, hogy nem tudjuk már ezt neki megköszönni.

Szent Iván éjjele van, amikor ezt írom.